

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jesper Fredriksson

Idrottsrörelsens autonomi och dess gränser

Om rättslig överprövning av idrottsliga beslut

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sacharias Votinius

Termin: VT 2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Metod och material	7
1.4 Forskningsläge	8
1.5 Avgränsning	8
1.6 Disposition	9
2 ALLMÄNT OM IDROTTEN	10
2.1 Idrottens många roller	10
2.2 Idrotten i Sverige	11
2.3 Idrottsrörelsens autonomi	12
2.3.1 Svenskt perspektiv	12
2.3.2 Internationell utblick	13
3 IDROTTENS NORM- OCH TVISTLÖSNINGSSYSTEM	14
3.1 Introduktion till CAS och <i>lex sportiva</i>	14
3.1.1 CAS	15
3.1.2 <i>Lex sportiva</i>	15
3.2 Svenska idrottsnormer	16

3.3 Skiljeklausuler inom idrotten	17
3.3.1 Allmänt om det svenska skiljeförfarandet	18
3.3.2 Överprövning av skiljedom	19
3.4 Skiljenämnder inom idrotten	20
4 RÄTTSLIG ÖVERPRÖVNING – GENOMGÅNG AV PRAXIS	22
4.1 Uteslutning av medlem	23
4.2 Tävlingsärenden	24
4.3 Överprövning av skiljeförfarande	27
5 AVSLUTNING	29
5.1 Analys	29
5.2 Personliga reflektioner	31
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	37

Summary

Today, the sports movement is the largest social movement in Sweden, and sports are a matter for many people all around the world. The Swedish sports movement has enjoyed a sense of autonomy and independence during a long period of time, and this order has been enhanced due to an increased extent of commercialisation, together with a vast use of arbitration agreements and own arbitration panels. This has led to the following questions for this paper; when do the Swedish courts interfere with disputes within the sports movement and where do they put the boundaries for the autonomy of the movement? My essay aims to clarify the relation between the autonomy and the legal system as well as to analyse the advantages and the disadvantages of the autonomy.

After going through available case law and doctrine in the sports law area, a split image of the legal position appears; the answer to the question about the courts' intervention mainly depends on how the case's circumstances present themselves. The probability of having a dispute brought to the court room mainly depends on whether there is a valid arbitration agreement between the parties, which there frequently is. In cases where an arbitration agreement is not present, the probability depends on the case; it is generally more common that a contractual dispute is heard, rather than a proper associational dispute. However, I have discovered that the chances of success are relatively low.

It is somewhat clear, however, that the courts are not very willing to interfere by making a substantial review of a decision from the sports movement, particularly not when it concerns decisions that do not have an actual impact on the involved person's economy or business. Thus, the autonomy of the sports movement remains intact, but certainly needs to be viewed at from a critical perspective. Despite this, I believe that the autonomy of the sports movement is something good, based on several

reasons. The tradition of self-regulation in the sports movement should, for example, guarantee that the arbitration panels have the special knowledge of the relevant set of rules in order to settle disputes in a correct way. I consider the existing exceptions of the autonomy to be sufficient to ensure the legal certainty of individuals at the same time as it preserves justice in the sports movement.

Sammanfattning

Idrottsrörelsen är i dag Sveriges största folkrörelse och idrotten är världen över en angelägenhet för väldigt många människor. Idrottsrörelsen har en lång tradition av autonomi och självbestämmande, som med en tilltagande kommersialisering har förstärkts av ett stort användande av skiljeavtal och egna skiljenämnder. Detta har gett upphov till frågan när allmänna domstolar egentligen blir involverade och rättsligt överprövar ett idrottsligt beslut, eller med andra ord, var gränserna går för idrottsrörelsens autonomi? Uppsatsen syftar till att klarlägga autonomins relation till rättsväsendet samt att analysera autonomins fördelar och nackdelar.

Efter att ha undersökt tillgänglig praxis och doktrin på området framträder bilden av rättsläget som delad beroende på vilken typ av idrottsärende frågan gäller samt hur omständigheterna ser ut i det enskilda fallet. Möjligheten att få ett idrottsligt beslut rättsligt överprövat beror i stor utsträckning på om det mellan parterna föreligger ett giltigt skiljeavtal eller inte, vilket det oftast gör. I de fall ett skiljeavtal inte föreligger beror möjligheten på vad ärendet gäller; det är i allmänhet enklare att få en tvist av avtalsrättslig natur – t.ex. tvist om utbetalning av prispengar – rättsligt prövad än ett beslut om uteslutning ur ideell förening. Av min utredning att döma är dock möjligheten att lyckas med en talan förhållandevis låg, oberoende av vilken typ ärendet gäller.

Det är i alla fall relativt tydligt att domstolarna sällan är villiga att ingripa och materiellt överpröva ett beslut från idrotten, särskilt inte när det gäller beslut som inte har någon egentlig inverkan på någons ekonomiska situation eller yrkesverksamhet. Idrottsrörelsens autonomi får således sägas vara intakt. Detta bör naturligtvis sättas i ett kritiskt perspektiv, men för den sakens skull behöver man inte finna att det är dåligt eller i behov av förändring. I min mening är idrottsrörelsens självständighet trots allt något som i grunden är bra och som tack vare rörelsens tradition av självreglering

garanterar att dess dömande instanser har den specialkunskap om regelverken som krävs för att korrekt avgöra tvister med anknytning till dessa. De i dag existerande undantagen i autonomin anser jag vara tillräckliga för att säkerställa enskildas rättssäkerhet samtidigt som den bevarar rättvisan inom idrottsrörelsen.

Förkortningar

AD	Arbetsdomstolen
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
BNP	Bruttonationalprodukt
CAS	Court of Arbitration for Sport
EU	Europeiska unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Fifa	Fédération Internationale de Football Association
HD	Högsta domstolen
IOK	Internationella olympiska kommittén
LSF	Lag (1999:116) om skiljeförfarande
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv I
RF	Riksidrottsförbundet
RH	Rättsfall från hovrätterna
STC	Svenska travsportens centralförbund
SvFF	Svenska fotbollförbundet
Uefa	Union of European Football Associations

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Är man som jag själv väldigt intresserad av fotboll, och då framför allt den svenska herrallsvenskan, måste det vara svårt att undgå de viktiga och ibland omvälvande beslut som kommuniceras från fotbollens olika nämnder och dömande instanser. Det brukar handla om allt från beslut om slutresultat i avbrutna matcher till beslut om böter för klubbar samt avstängningar av spelare. Detta är en makt som förbundet och dess organ har fått av de deltagande föreningarna i allsvenskan.

I idrottens natur ligger regler som både definierar vad som tillhör och vad som inte tillhör en enskild sport eller idrott. Tillsammans med andra regler som kanske inte direkt kopplas samman med en sport har det också funnits ett behov av instanser som kan fungera som rättskipare vid tvister om överträdelse av de speciella normer som hör till sporten. På planen är det domaren och utanför är det speciella nämnder som har det sista ordet i många fall. Detta är något som regleras av bl.a. skiljeklausuler i förenings- och förbundsstadgar, vilket utvecklas nedan.

Idrottsrörelsen och dess instanser opererar förhållandevis självständigt från rättsväsendet. Man brukar tala om idrottens autonomi och rörelsens frihet att själv hantera ärenden och tvister som uppkommer, eftersom detta allmänt ansetts vara den bästa och mest naturliga lösningen. Det händer med jämna mellanrum att de allsvenska klubbarna uttrycker sitt missnöje över nämndernas beslut och kanske överklagar till nästa instans. När man som jag försöker sammanfoga ett fotbollsintresse och ett juridikintresse uppkommer efter ett tag frågan om det skulle vara möjligt att föra en tvist vidare utanför fotbolls- och idrottsvärlden, hela vägen till en allmän domstol, och vad chanserna i så fall är att nå framgång med en sådan talan?

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att närmare undersöka hur idrottsrörelsens tvistlösning är uppbyggd för att besvara frågeställningen om *i vilken utsträckning allmänna domstolar kan rättsligt överpröva ett beslut från en instans i idrottsvärlden*. När gällande rätt är någorlunda utredd kommer jag utifrån ett rättskritiskt perspektiv analysera och diskutera *huruvida rådande ordning är tillfredsställande* både ur ett allmänt perspektiv och ett perspektiv utifrån den enskilde individen, eller *om något bör förändras* för att få ett bättre system.

1.3 Metod och material

Metoden jag har använt mig av är den traditionella rättsdogmatiska metoden, där gällande rätt tolkas genom analys av de allmänt accepterade rättskällorna, såsom lagar och förarbeten, men i mitt fall företrädesvis praxis och doktrin.¹ Vad som i detta avseende bör belysas är att Högsta domstolens prejudikat inte är juridiskt bindande i svensk rätt.² Detta är något som bör beaktas när den rättsdogmatiska metoden används. Det ändrar dock inte på det faktum att det just på detta rättsområde får anses vara gällande praxis som är vägledande när man försöker ta reda på vad som gäller i en viss fråga.

Uppsatsens huvudsakliga material består av svensk litteratur och doktrin på områden som rör idrottsjuridik, idrottsrörelsen och civilprocessrätt. Den kompletteras även av relevanta artiklar och tillgänglig praxis. Just tillgänglig praxis är emellertid knapp på just idrottsjuridikens område. Detta är något som i vanliga fall skulle kunna ses som ett problem, men som enligt mig i stället kan ligga till grund för en analys om konfliktlösning av

¹ Kleineman (2013), s. 21.

² Se NJA 1994 s. 194; Westberg (2012), s. 75.

idrottstvister i de allmänna domstolarna, eller kanske mer korrekt, den begränsade förekomsten av den. En hel del material har också hämtats från idrottsrörelsen själv, såsom relevanta stadgar och andra dokument som har varit nyttiga för uppsatsen. Även om man i vissa fall kan se dessa källor som rena partsinlagor, vilket det stundtals framgår att de är, fungerar de också som upplysande källor som är nödvändiga att använda när man ska beskriva den svenska idrottsrörelsen på ett fullständigt sätt. Det gäller ändå att ständigt upprätthålla ett adekvat mått av källkritik när man handskas med material av det här slaget.

Material som däremot har lyst med sin frånvaro på idrottens område är förarbeten och annat offentligt tryck. I min mening är dock detta troligen en naturlig följd av hur lagstiftaren har förhållit sig till idrottsrörelsen genom åren, något som utvecklas i uppsatsen.

1.4 Forskningsläge

Det finns alltså förhållandevis mycket skrivet om såväl idrottsrörelsen i sig som dess förhållande till rättsväsendet. Jag anser dock att just denna fråga inte har behandlats i den utsträckning som kan önskas. Doktrinen är i min mening ofta lösryckt och ofullständig när det kommer till att utreda hur idrottsrörelsens autonomi ser ut samtidigt som autonomi kritiskt granskas. Både fördelar och nackdelar med dagens system, tillsammans med en grundlig genomgång av praxis, är något som förtjänar att undersökas och analyseras närmare. Därför kan denna uppsats fylla ett tomrum i den juridiska litteraturen.

1.5 Avgränsning

Idrottsvärlden är väldigt omfattande och så är även tvistlösningen inom denna, vilket föranleder en ganska kraftig avgränsning av ämnet för

uppsatsen. Uppsatsens fokus kommer att vara på svenska förhållanden, och endast om egentliga civilrättsliga tvister, trots att det finns flera intressanta frågor även exempelvis straffrätt, arbetsrätt samt konkurrensrätt och annan offentlig rätt. Frågor med anknytning till mänskliga rättigheter enligt lagar och konventioner kommer inte heller att behandlas i uppsatsen. De intressanta frågor som finns kring skiljeklausuler och skiljeförfaranden inom idrotten behandlas i förhållandevis hög utsträckning, men uppsatsens egentliga fokus kommer att ligga på frågan om rättslig överprövning i allmänhet och där tillgänglig praxis. Även om den centrala utgångspunkten för uppsatsen är svensk rätt kommer det internationella perspektivet och utländska förhållanden att behandlas, åtminstone i den mån de har direkt eller indirekt anknytning till eller påverkan på svensk idrott och dess autonomi.

Begreppet idrottsrörelsens autonomi är ett vitt begrepp och något som kan analyseras utifrån olika infallsvinklar. Jag har valt att inrikta mig på dess gränser, närmare bestämt när en svensk allmän domstol befattar sig med en tvist inom idrottsrörelsen.

1.6 Disposition

I avsnitt två ger jag en bakgrund till ämnet, d.v.s. idrotten i stort, samt en överblick över den svenska idrottsrörelsen och dess framväxt. Jag kommer även att ta upp och utreda begreppet *idrottsrörelsens autonomi*. I avsnitt tre ger jag en närmare inblick i den internationella men framför allt den svenska idrottens norm- och konfliktlösningssystem. En betydande del av avsnittet handlar om det svenska skiljeförfarandet, då detta p.g.a. idrottsrörelsens stora bruk av skiljeavtal är viktigt att förstå och ha kunskap om. I avsnitt fyra, som tillsammans med analys- och slutsatsdelen i det avslutande avsnitt fem är uppsatsens huvuddel, presenterar jag en genomgång av befintlig svensk praxis på idrottsjuridikens område.

2 Allmänt om idrotten

2.1 Idrottens många roller

Idrotten har länge varit ett internationellt fenomen som genom sin enorma popularitet och mångsidighet har påverkat många människors liv. Idrottens egenskap av att bidra med värderingar som kan översättas till det vanliga livet, såsom självdisciplin, laganda och respekt för andra, har gett den en uppfostrande roll hos utövarna, speciellt inom barn- och ungdomsidrotten. Bland andra positiva egenskaper som brukar tillskrivas idrotten är att den fungerar som en viktig beståndsdel i folkhälsan och som en väg för bättre integration i samhället.³

Genom sin storlek och folkliga attraktionskraft har idrotten på senare tid växt till ett globalt och kommersiellt fenomen där olika evenemang till följd av lukrativa tv-avtal sänds över hela världen. Även tidningsbranschen och spelbolagsbranschen har tjänat stora pengar på idrotten. Den globala idrotten beräknades år 2009 stå för nästan 2 % av världens samlade BNP.⁴

Med så stora summor pengar i omlopp och så framträdande kommersiella intressen som verkar kring idrotten, är det inte underligt att företrädarna för dessa intressen till viss del har haft ett behov av kontroll över både idrottens normer och dess konfliktlösning. Detta har varit en av orsakerna till att en egen idrottslig normbildning och konfliktlösning utvecklats, något som internationellt ibland brukar benämnas för *lex sportiva*.⁵ Nedan utvecklar jag hur bl.a. idrottsrörelsen argumenterar för en ordning där rörelsen ensam ska ha makten över t.ex. tvister inom idrotten, utan inblandning från allmänna domstolar.

³ Halgreen (2013), s. 19.

⁴ Ibid., s. 20 ff.

⁵ Erbsen (2006), s. 441.

2.2 Idrotten i Sverige

Idrotten i Sverige har anor som sträcker sig långt tillbaka i tiden, men det var först i slutet av 1800-talet som idrottsföreningar började bildas, vilket startade det som i dag kallas för idrottsrörelsen. Det tog dock ytterligare ett antal decennier innan man på allvar kunde tala om idrotten som en bred folkrörelse.⁶ Allt sedan dess har rörelsen efter hand utvecklats till olika skikt, med en stor breddverksamhet i grunden och en liten elitverksamhet högst upp, och i dag är den utan konkurrens Sveriges största folkrörelse.⁷

Riksidrottsförbundet (RF) är sedan år 1903 svensk idrotts samlande organisation och man beskriver den svenska idrotten som en ”traditionell demokratisk folkrörelse” som i dag har ca 2,8 miljoner medlemmar.⁸ Enligt RF själv är idrottsrörelsen den som genom Sveriges alla ideella idrottsföreningar har fått förtroendet att sköta idrotten med stöd av statliga och kommunala bidrag.⁹ RF anser att detta tillsammans med den stora graden av ideellt arbete har lett till att fler människor har kunnat utöva idrott, vilket har gjort idrotten till dagens stora folkrörelse.¹⁰

Den kommersiella potentialen i idrottens elitverksamhet har länge varit känd, och i dag omsätts stora belopp i denna verksamhet. T.ex. var den totala omsättningen för alla klubbar i fotbollsallsvenskan för herrar år 2015 1,732 miljarder kr, vilket ger ett snitt för varje klubb på ca 108 miljoner kr.¹¹ Detta är emellertid inte något som är speciellt mycket om man jämför med andra länders ligor, vars klubbar ekonomiskt håller sig på en helt annan nivå.¹²

⁶ Eriksson (1989), s. 3 ff.

⁷ Ibid., s. 7 och 25.

⁸ RF, Stadgar (2015), 2 kap. 1 §; Malmsten (1995), s. 497; RF, RF och svensk idrott.

⁹ RF, Det svenska föreningslivet.

¹⁰ RF, Idrotten vill (2009), s. 18.

¹¹ SvFF, Analys av allsvenskans ekonomi 2015.

¹² Westberg (2012), s. 51.

2.3 Idrottsrörelsens autonomi

2.3.1 Svenskt perspektiv

Det har länge funnits en spridd uppfattning om idrottsrörelsen som autonom och på så sätt självständig från det övriga samhället och dess organ.

Rörelsen vill på demokratisk väg själv bestämma över sin verksamhet, och ett eget rättssystem ser man som en förutsättning för att säkerställa detta.¹³

Idrottsrörelsen har alltid varit mån om sin självbestämmanderätt.¹⁴ Tvister inom rörelsen ses som interna konflikter vilka enligt rörelsen också bör lösas inom densamma. Man brukar argumentera för denna

självbestämmanderätt genom att hävda att idrotten p.g.a. tävlingsmomentet och det stora ideella engagemanget bör stå skilt från bl.a. rättsväsendet, åtminstone till en viss gräns.¹⁵

Viljan att få sköta sina konflikter på egen hand är inte på något sätt unik för idrottens organisationer. I stället är det skälen för denna ståndpunkt som skiljer sig från andra slags organisationer. Förutom skälen ovan brukar det också framföras att allmänna domstolar inte har kompetens att döma över idrottens inre konflikter. Idrottens aktörer har också ett större behov av att lösa sina konflikter på ett mer skyndsamt sätt.¹⁶ Självbestämmanderätten och idrottens autonomi härleds enligt somliga ytterst från regeringsformens 2 kap. 1 § 5 p., där det stadgas att var och en mot det allmänna är tillförsäkrad föreningsfrihet, d.v.s. friheten att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften.¹⁷ Denna föreningsfrihet kan bara begränsas genom lag.¹⁸ Vad som inte framgår av föreningsfriheten är

¹³ RF, Idrotten vill (2009), s. 18.

¹⁴ Malmsten (1997), s. 241.

¹⁵ Westberg (2012), s. 52.

¹⁶ Lindquist (1996/97), s. 465.

¹⁷ Malmsten (1997), s. 241 f; Westberg (2012), s. 52.

¹⁸ Se regeringsformen 2 kap. 20 § 1 p.

självbestämmanderättens räckvidd och omfattning, och mig veterligen är det ingen som argumenterar för att föreningsfriheten ger ett absolut undantag från den allmänna rättsordningens regler.¹⁹ Röster i doktrinen menar i stället att denna rätt till självbestämmande inte är någon egentlig rättighet utan en ”tradition av självbestämmande” som uppkommit i och med att det allmänna, i form av lagstiftare och domstolar, länge avhållit sig från frågor med nära samband till idrotten.²⁰

2.3.2 Internationell utblick

Även vid en anblick på frågan om idrottsrörelsens autonomi ur ett europeiskt perspektiv finner jag att idrottsorganisationerna i de flesta av Europas länder under 1900-talet tilläts utvecklas till att bli självständiga från myndigheter och andra företrädare för det allmänna.²¹ Under de senaste tjugo åren har det dock skett en viss form av ”intrång” i den idrottsliga autonomi, åtminstone på den internationella nivån. EU-domstolen har genom flera domar på idrottsområdet visat sig villig att bryta sig igenom autonomi och få viss makt över hur den europeiska idrotten formas.²² Denna inställning hittas även i art. 165 FEUF²³, vars andra stycke lyder: ”Unionen ska bidra till att främja europeiska idrottsfrågor och ska då beakta idrottens specifika karaktär, dess strukturer som bygger på frivilliga insatser samt dess sociala och pedagogiska funktion.” Skrivningen utgör ett försök att tydliggöra den redan existerande relationen mellan EU och idrotten.²⁴

¹⁹ Malmsten (1997) s. 242; Lindholm (2014), s. 39.

²⁰ Lindholm (2014), s. 52.

²¹ Chappelet (2010), s. 7.

²² Halgreen (2013), s. 41-53; Backman (2007), s. 39.

²³ Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

²⁴ Weatherill (2014), s. 519.

3 Idrottens norm- och tvistlösningssystem

Till att börja med kan jag konstatera att idrottens normer underordnas de vanliga rättsliga normerna, även om normkonflikter i regel är ovanliga då det som sagt egentligen saknas svenska rättsliga normer på idrottsområdet.²⁵ Skälen till detta är bl.a. idrottsrörelsens vilja att få vara autonom och lagstiftarens samtycke till detta (se avsnitt 2.3 ovan).

Denna utgångspunkt omgärdas emellertid av flera undantag. Exempelvis styrs den svenska idrottens många avtal ytterst av svensk avtalsrätt, och doktrin beskriver detta som att rätten är den ”yttersta ram inom vilken idrottens aktörer kan träffa överenskommelser och därmed inom vilken idrottens normsystem har att förhålla sig”.²⁶ Denna relation gäller inte bara gentemot civilrätten utan även i förhållande till rättsområden som t.ex. straffrätt och konkurrensrätt. Idrotten har på sistone blivit allt mer kontrollerad av dessa normer i samhället.²⁷

3.1 Introduktion till CAS och *lex sportiva*

I detta avsnitt ska jag kort beröra begrepp rörande idrottsnormer som i den internationella sportvärlden kan sägas ha utvecklats till en *lex sportiva* – idrottens lag. Förvisso är både själva begreppet och dess innehåll relativt omtvistat i doktrinen, men jag anser ändå det vara värt att åtminstone kortfattat nämna denna del av den internationella samlingen normer i idrottsvärlden, som till viss del givetvis är relevant även för svensk idrott.

²⁵ Lindholm (2014), s. 58.

²⁶ Ibid., s. 59.

²⁷ Backman (2007), s. 21.

3.1.1 CAS

I mitten av 1980-talet inrättade den Internationella olympiska kommittén (IOK) Court of Arbitration for Sport (CAS), en internationell skiljedomstol med säte i Schweiz, som sedan dess har haft kompetens att pröva idrottsliga tvister av skilda slag. Skiljedomstolen grundar sin jurisdiktion på att det finns ett skiljeavtal parterna emellan.²⁸

Som en följd av att CAS lyder under schweizisk skiljelagstiftning har CAS upprepade gånger utsatts för kritik av schweizisk domstol, som ansett att bl.a. finansieringen till CAS och utnämningen av skiljedomare gjort att dess självständighet i förhållande till IOK kunnat ifrågasättas.²⁹ Detta kan naturligtvis ge upphov till misstankar – grundade eller ogrundade – om risk för att enskildas rättssäkerhet inte upprätthålls i tillräcklig utsträckning. IOK har med jämna mellanrum vidtagit åtgärder för göra CAS mer självständig, vilket dock inte hindrade en tysk domstol från att i början av år 2015 baserat på konkurrenslagstiftning underkänna en skiljeklausul som förordade CAS som skiljedomstol.³⁰

3.1.2 *Lex sportiva*

Förekomsten av en enhetlig *lex sportiva* är omstridd i den idrottsjuridiska doktrinen. Vad som ändå kan och bör sägas om denna ”idrottens lag” är att den anses till stora delar vara grundad på CAS praxis. CAS skiljedomar anses numera ha ställning som prejudikat – åtminstone för CAS själv – och de har tillsammans med etablerade regler och principer inom den internationella idrottsjuridiken format det som kallas *lex sportiva*. Det finns flera skäl till att utveckla en fungerande *lex sportiva*: bl.a. att få till stånd en

²⁸ Lindholm (2014), s. 93.

²⁹ Beloff (2012), s. 306.

³⁰ Westberg (2012), s. 53; Det s.k. *Pechstein*-fallet. För vidare läsning om fallet och denna intressanta fråga, se bl.a. Duval och van Rompuy (2016).

högre effektivitet samt större grad av förutsebarhet och lika behandling av lika fall i den dömande verksamheten.³¹

Några av de av CAS utvecklade principerna som kan sägas tillhöra en sorts *lex sportiva* är bl.a. *field-of-play*-doktrinen – som begränsar inblandningen i funktionärens och domares beslut – och regeln om strikt ansvar för dopningförseelser.³² Vissa regler och principer som känns igen från nationell rätt och folkrätt återfinns även här, såsom rätten till en rättvis prövning och principen om att avtal ska hållas (*pacta sunt servanda*).³³

3.2 Svenska idrottsnormer

Idrottens normer omfattar en enskild utövare endast i den mån utövaren accepterat att bli bunden av normerna, d.v.s. genom en vanlig civilrättslig överenskommelse: ett avtal. En sådan grundas regelmässigt på individens medlemskap i en idrottsförening, som oftast är en ideell förening.³⁴

Idrottsföreningen är själv medlem i ett specialidrottsförbund, som i sin tur är medlem i RF.³⁵ Specialidrottsförbundet är också medlem i en internationell motsvarighet. Genom individens medlemsavtal med föreningen och föreningens medlemskap i respektive specialidrottsförbund och RF blir individen alltså bunden att följa även de olika förbundens bestämmelser och stadgar. En konsekvens av detta är att en individ inte omfattas av idrottens normer om en giltig civilrättsligt överenskommelse saknas.³⁶ En genomgång om skiljeavtals giltighet följer nedan i avsnitt 3.3 och 4.3.

³¹ Nafziger (2006), s. 409 ff.

³² Beloff (2012), s. 309.

³³ Foster (2006), s. 430; Beloff (2012), s. 308; Lindholm (2014), s. 65 f.

³⁴ Lindholm (2014), s. 60.

³⁵ RF, Stadgar (2015), 2 kap. 2 §; Lindquist (1996/97), s. 467.

³⁶ Lindholm (2014), s. 61.

Det finns inget självklart svar på hur idrottens normer ska kategoriseras, men flera försök har gjorts. Enligt Malmsten kan *utövanderegler* och *administrativa tillämpningsföreskrifter* kategoriseras som *idrottsspecifika regler*. Utövandereglerna är regler som reglerar hur en sport ska och får utövas medan kategorin administrativa tillämpningsföreskrifter innehåller bl.a. tävlingsbestämmelser och tävlingsreglementen.³⁷ Övriga kategorier som Malmsten finner är *bestraffningsregler* (bestraffning utanför tävlingen), *föreningsrättsregler* samt *tvistlösningsregler*. Lindholm anser å sin sida att normerna kan delas in i följande fyra kategorier: *organisatoriska regler*, *spelregler*, *tävlingsregler* och *bestraffningsregler*.³⁸ Inom den internationella doktrinen har en sista kategori adderats till ovanstående, nämligen *nationella normer*, t.ex. straffrätts- och civilrättsnormer, som också idrotten måste förhålla sig till.³⁹

3.3 Skiljeklausuler inom idrotten

Idrottsrörelsens uttryckliga vilja att behålla sin självbestämmanderätt har tillsammans med idrottens allt mer tilltagande kommersialisering lett till fler och fler skiljeklausuler i olika idrottsavtal, som t.ex. spelaravtal och sponsoravtal.⁴⁰ Sådana klausuler finns vanligtvis även i såväl förbunds- som föreningsstadgar.⁴¹ Dessa olika sorters överenskommelser benämns härefter gemensamt för ”avtal”. Som ett resultat av användandet av skiljeklausuler inom idrotten har det upprättats idrottsliga skiljenämnder på olika nivåer.

Viktiga och intressanta frågor som kan uppkomma och som har diskuterats i doktrinen är huruvida skiljeklausulerna är giltigt införlivade i avtalen och om de kan åsidosättas såsom oskäligen mot en enskild medlem. Lindquist

³⁷ Malmsten (1997) s. 240.

³⁸ Lindholm (2014), s. 63.

³⁹ Grayson (2000), s. 111.

⁴⁰ Westberg (2012), s. 52; Lindquist (1996/97), s. 464 f.

⁴¹ Malmsten (1995), s. 500; Se bl.a. RF, Stadgar (2015), 2 kap. 8 §.

anser bl.a. att det åtminstone tidigare funnits risk för att hänvisningar i föreningsstadgar till skiljeklausuler i t.ex. förbundsstadgar i flera fall varit så bristfälliga att deras giltighet kunnat ifrågasättas. Lindquist menar också att det genom 36 § avtalslagen (1915:218), AvtL, i vissa fall funnits stöd för att jämka skiljeklausuler som varit oskäligen p.g.a. en parts svagare ekonomiska ställning.⁴² Generalklausulen 36 § AvtL ger domstol möjlighet att jämka ett villkor, t.ex. en skiljeklausul, eller lämna det utan avseende, om det med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt är att anse som oskäligt. Tillgänglig praxis på detta område behandlas kortfattat i avsnitt 4.3.

3.3.1 Allmänt om det svenska skiljeförfarandet

Innan jag går in närmare på hur idrottens tvistlösningssystem ser ut ska jag ge en kort och övergripande introduktion över vad ett skiljeförfarande är och hur det regleras i Sverige. Skiljeförfarandet är i dag en av många alternativa konfliktlösningsformer som finns att tillgå för de som behöver lösa en tvist men som av någon anledning inte kan eller vill gå till allmän domstol. Det är däremot det alternativ som är mest lik processen i en domstol.⁴³

Skiljeförfarandet har gamla anor i Sverige, möjligen så gamla som 700 år.⁴⁴ Skiljeförfaranden kan delas upp i flera olika kategorier baserat på hur det regleras.⁴⁵ En vanlig typ, det *konventionella* förfarandet, vilar till stor del på principen om avtalsfrihet.⁴⁶ Det är således avtalet mellan de tvistande parterna som ligger till grund för själva skiljeförfarandet. Förfarandet

⁴² Lindquist (1996/97), s. 484.

⁴³ Westberg (2012), s. 441 f.

⁴⁴ Kwart och Olsson (2012), s. 16.

⁴⁵ Westberg (2012), s. 445.

⁴⁶ Kwart och Olsson (2012), s. 20.

regleras av lagen (1999:116) om skiljeförfarande, LSF, som ger skiljeavtalet flera olika rättsverkningar, bl.a. som verkan av processhinder vid domstol.⁴⁷

Till skillnad från en allmän domstols dom är skiljedomen i sig normalt slutlig och kan bara i vissa fall omprövas av en domstol.⁴⁸ Den är dessutom som utgångspunkt nationellt verkställbar i samma utsträckning som en allmän domstols dom, men har fördelen att även vara verkställbar i alla länder som har undertecknat 1958 års New York-konvention⁴⁹. Andra egenskaper som brukar föras fram som skäl till att parter väljer skiljeförfarandet är möjligheten för parterna att bestämma hur förfarandet läggs upp (partsautonomin) samt förfarandets snabbhet jämfört med ett vanligt domstolsförfarande.⁵⁰ Fördelarna som brukar anföras med skiljeklausuler inom idrotten är just snabbheten samt att tvisten kan lösas inom idrottsrörelsen.⁵¹

3.3.2 Överprövning av skiljedom

Som nämnts ovan i avsnitt 3.3.1 kan en skiljedom bara under vissa omständigheter överprövas av allmän domstol; skiljeförfarandet ska ses som ett eninstansförfarande.⁵² Som ett utslag av partsautonomin och avtalsfriheten kan parterna själva komma överens om att en skiljedom får överklagas, men utgångspunkten vid skiljeförfaranden är att parterna har av sagt sig möjligheten till materiell överprövning i och med skiljeavtalet.⁵³ Nedan kommer jag att kort redogöra för under vilka förutsättningar och hur en part kan föra talan vid domstol om överprövning av skiljedom.

⁴⁷ Kvant och Olsson (2012), s. 21; 4 § LSF.

⁴⁸ Kvant och Olsson (2012), s. 114.

⁴⁹ Konvention om erkännande och verkställighet av utländska skiljedomar, New York 10 juni 1958, SÖ 1972:1.

⁵⁰ Westberg (2012), s. 409 och 444; Kvant och Olsson (2012), s. 126.

⁵¹ Backman (2007), s. 78.

⁵² Westberg (2012), s. 463.

⁵³ Kvant och Olsson (2012), s. 114 och 126.

I LSF föreskrivs att det kring en skiljedom under vissa omständigheter föreligger grund för *ogiltighet* eller *klander*.⁵⁴ Varken ogiltighets- eller klandergrunderna ska dock leda till en materiell överprövning av skiljedomen. Klandergrunderna tar mer uttryckligen sikte på formella fel begångna under själva skiljeförfarandet, t.ex. att tvisten inte omfattades av ett giltigt skiljeavtal mellan parterna (34 § p. 1) eller att skiljemannen av någon anledning var obehörig (34 § p. 5), medan ogiltighetsgrunderna följer av hänsyn till allmänna intressen och till tredje man.⁵⁵ *Ogiltigheten* medför att skiljedomen saknar rättslig verkan (helt eller delvis) oberoende av om ogiltighetstalan förs eller inte, medan en talan om *klander* först vid bifall leder till att skiljedomen upphävs (helt eller delvis). Det är inte möjligt för domstolen att på egen hand döma över själva tvisten som föranledde skiljeförfarandet; den kan endast makulera skiljedomen.⁵⁶ LSF ställer också upp krav på att skiljeavtal inte får göras gällande mellan näringsidkare och konsument.⁵⁷

3.4 Skiljenämnder inom idrotten

I detta avsnitt tänkte jag som ett exempel ur idrottsvärlden ge en kortfattad beskrivning av Svenska fotbollförbundets (SvFF) bestämmelser om skiljenämnder. SvFF är Sveriges största specialidrottsförbund och har i sina stadgar en skiljeklausul som hindrar att en förening eller enskild medlem väcker talan vid allmän domstol i frågor som rör tillämpningen av stadgarna eller SvFF:s tävlingsregler.⁵⁸ Detta är en konstruktion som inte alls är unik för SvFF utan är vanlig hos många idrottsförbund.⁵⁹ I stadgarna finns uppräknat fyra stycken skiljenämnder (Licensnämnden,

⁵⁴ 33-34 §§ LSF.

⁵⁵ Westberg (2012), s. 464; Kvarn och Olsson (2012), s. 127.

⁵⁶ Westberg (2012), s. 464.

⁵⁷ 6 § LSF.

⁵⁸ SvFF, Fotbollen i Sverige ; SvFF, Stadgar, 49 §.

⁵⁹ Malmsten (1997), s. 246.

Appellationsnämnden, Disciplinnämnden och Besvärnämnden) som är tillsatta för att döma i bl.a. bestraffningsärenden. Det finns även en bestämmelse som säger att tvist med anledning av Fifas eller Uefas (det internationella respektive det europeiska fotbollsförbundet) stadgar ska hänskjutas till organ inom Fifa eller Uefa, eller till CAS.⁶⁰ Beslut av Disciplinnämnden i ett bestraffningsärende kan överklagas till RF:s Riksidrottsnämnd, medan ett beslut i ett tävlingsärende kan överklagas till SvFF:s Besvärnämnd.⁶¹

RF har som samlande organisation genom ett reglemente upprättat en skiljenämnd med en subsidiär jurisdiktion över tvister där det inte finns någon annan skiljenämnd i RF eller i ett specialidrottsförbund som genom förbundets stadgar har jurisdiktion över den aktuella tvisten.⁶² Liknande reglementen finns för flera specialidrottsförbund och gemensamt för många av dem är att de innehåller bl.a. förbud mot jäv och rätt att erhålla ett skriftligt avgörande inom rimlig tid.⁶³ En av de märkbara skillnaderna jämfört med konstruktionen i LSF som kan vara värd att nämna är att det finns en bestämmelse om en alternativ sammansättning av skiljenämnden.⁶⁴

⁶⁰ SvFF, Stadgar, 50-54 §§.

⁶¹ SvFF, Att överklaga ett beslut.

⁶² Reglemente för Riksidrottsförbundets skiljenämnd (2002), 1 §.

⁶³ Lindholm (2014), s. 93; Reglemente för Riksidrottsförbundets skiljenämnd (2002), 2 och 4 §§.

⁶⁴ Lindholm (2014), s. 92.

4 Rättslig överprövning – genomgång av praxis

I detta avsnitt, som i någon mån är uppsatsens centrala del, kommer jag att närmare undersöka när och i vilken mån allmänna domstolar har jurisdiktion och faktiskt – materiellt eller formellt – överprövar ett beslut från en idrottslig instans.

Till att börja med kan jag konstatera att de svenska rättsfallen på idrottsområdet är förhållandevis få. Skiljeklausulerna förhindrar allt som oftast en överprövning i allmän domstol, och det är sannolikt p.g.a. den anledningen som antalet prejudikat rörande idrottsrelaterade spörsmål är så begränsat. Detta är något som skulle kunna vara problematiskt i en studie av det här slaget, men som kanske i stället är något som i sig kan analyseras ytterligare.

Vad som också bör belysas innan genomgången av tillgängliga rättsfall är skillnaden mellan formell och materiell överprövning. Den formella överprövningen tar sikte på att avgöra om ett beslut tagits i behörig ordning medan en materiell prövning avgör frågan om beslutet som tagits är det korrekta med hänsyn till normerna som reglerar detta. Av tillgänglig praxis och doktrin framgår att det är betydligt enklare att få till stånd en formell än en materiell prövning.⁶⁵

⁶⁵ Lindholm (2014), s. 99.

4.1 Uteslutning av medlem

NJA 1990 s. 687

Detta mål är den första idrottsrelaterade tvisten där HD tog upp frågan om materiell överprövning i allmänna domstolar. Målet gällde två makar som blivit uteslutna som medlemmar från Ringsjö orienteringsklubb (därav namnet *Ringsjöfallet*), varför de väckte talan mot föreningen på grunden att beslutet om uteslutning både var formellt ogiltigt och utan materiell grund.⁶⁶ Föreningen anförde å sin sida att beslutet handlagts enligt föreningens stadgar och bestred käromålet. Både tingsrätten och hovrätten lämnade käromålet utan bifall.

HD argumenterade i sina domskäl för att fall som rör frågor om medlemskap i idrottsföreningar som huvudregel inte bör vara underkastade domstolsprövning, detta p.g.a. den ideella inriktning och det personliga inslag som präglar idrottsföreningars verksamhet. Man öppnade dock upp för situationer som kan föranleda en domstolsprövning, nämligen om uteslutandet ”...påstås innebära en diskriminering av den uteslutne på grund av dennes ras, religion eller annan liknande omständighet eller vara grundad på annat jämförbart förhållande som får anses göra uteslutningen uppenbart otillbörlig”. Malmsten menar dock att en talan om uteslutning som innebär en uppenbart otillbörlig diskriminering av den enskilde ”i praktiken [är] utesluten med hänsyn till att ett beslut grundat på angivna omständigheter kommer att undanröjas av vederbörande överklagningsorgan inom idrottens rättsordning”.⁶⁷ I slutet av domskälen i HD:s dom anfördes att domstolsprövning även kan ske om medlemskapet är av ekonomisk betydelse, och inte som i detta mål, endast av personlig betydelse.

Principen som kan utläsas från Ringsjöfallet är att en talan p.g.a. uteslutning av medlem ur ideell förening som regel inte prövas på materiell grund av

⁶⁶ Backman (2006), s. 175.

⁶⁷ Malmsten (1995) s. 499.

domstol. Hemström var kritisk till HD:s domskäl och menade att en överprövning som inskränks endast till fall när uteslutningen har en ekonomisk betydelse är en allt för kraftig begränsning av vad som kan betraktas som skyddsvärt. Hemström ansåg emellertid också att det ur rättssäkerhetssynpunkt var bra att HD gjorde en gränsdragning för vad domstol kan pröva; något annat hade kunnat kosta enskilda pengar för förlorade processer.⁶⁸ Rekvisitet ”uppenbart otillbörligt” har sedan dess inte prövats igen av allmän domstol, något som däremot vid åtminstone ett tillfälle varit fallet med rekvisitet ”ekonomisk betydelse”, och då ett mål som nådde ända till HD, nämligen NJA 1998 s. 717.⁶⁹

NJA 1998 s. 717

I detta mål gjordes en materiell prövning av en uteslutning av medlem från en ideell förening med ändamål att uppföra och sköta båthangarer. HD menade att detta ändamål framstod som av ”huvudsakligen ekonomisk karaktär” och det personliga inslaget i verksamheten framstod som underordnat. Rekvisitet ”ekonomisk betydelse” från Ringsjöfallet ansågs vara uppfyllt och en materiell prövning av uteslutningen kunde därför göras.

4.2 Tävlingsärenden

RH 1997:111

Ett avgörande som gäller ett tävlingsärende men som ändå tar intryck av den praxis som Ringsjöfallet gav upphov till är RH 1997:111, där en travtränare bestraffats med körförbud i tio år efter att de idrottsliga instanserna funnit att travtränaren ”inte kört tävlingsmässigt för bästa möjliga placering”.

Tingsrätt och hovrätt prövade i en mellandom om domstolarna på materiell grund kunde pröva beslutet om körförbud. Hovrätten fann att den idrottsliga instansens beslut hade haft kännbara ekonomiska och personliga

⁶⁸ Hemström (1990/91), s. 681 f.

⁶⁹ Lindholm (2014), s. 96 f.

konsekvenser för travtränaren i dennes yrkesverksamhet, och detta trots att han inte var en professionell travtränare. Därför ansåg hovrätten att en materiell prövning av beslutet kunde ske av allmän domstol.

Hovrättens bedömning i detta mål gör det tydligt att den ekonomiska betydelsen av t.ex. ett medlemskap bör ha en viss tyngd innan en materiell prövning av en tvist kan komma till stånd. Lindholm menar att kravet sannolikt är lägre än det hovrätten anförde om att verksamheten ska vara av betydelse för den enskildes yrkesverksamhet.⁷⁰

NJA 2001 s. 511

Det senaste och enligt mig kanske mest intressanta fallet som HD tagit upp till prövning är NJA 2001 s. 511, som gällde en tvist efter en travtävling där den vinnande hästen diskvalificerats efter anklagelser om dopning. Ägaren till hästen förnekade dessa anklagelser och stämde arrangören (Svenska travsportens centralförbund, STC) på de i förväg avtalade vinstpengarna som inte blivit utbetalda. HD valde att pröva om ägarens talan kunde prövas materiellt av domstolen, och framför allt under vilka förutsättningar en sådan talan i så fall kunde vinna bifall.

HD:s majoritet konstaterade först att den som deltar i en tävling på ett avtalsliknande sätt har underkastat sig både tävlingsreglerna och de regler som gäller tillämpningen av dem, vilket leder till en bundenhet av tävlingsfunktionärernas bedömning. När ett tävlingsresultat direkt eller indirekt är förbundet med rättsverkningar menade HD att det, likt andra civilrättsliga avtal, bör finnas en möjlighet att driva frågan rättsligt, t.ex. när någon ostridigt har rätt till ett pris till följd av stadgar, tävlingsregler eller liknande. Detta är en klar utvidgning av möjligheten till rättslig överprövning.⁷¹

⁷⁰ Lindholm (2014), s. 97.

⁷¹ Ibid.

Majoriteten fortsatte med att argumentera för att bedömningar – även efterhandsbedömningar – som gjorts av de enligt tävlingsreglerna behöriga organen, som utgångspunkt i princip ska respekteras. Framför allt gäller detta bedömningar som sker under pågående tävling, s.k. *field-of-play*-beslut, där oavsiktliga felbedömningar enligt HD får anses vara en del av villkoren för tävlingen och inte i sig tillräckliga för att motivera en efterföljande domstolsprövning. Men under vilka förutsättningar ska det då vara möjligt att materiellt pröva ett idrottsligt beslut på rättslig väg? Det idrottsliga organets bedömning ska enligt HD sättas åt sidan vid domstolsprövning ”endast om bedömningen måste anses stå i uppenbar strid mot tävlingsreglementet eller stadgad praxis eller om det annars föreligger särskilda skäl”. HD ansåg inte att så var fallet i det aktuella målet och lämnade därför käromålet utan bifall. Detta krav har fått blandade synpunkter i doktrinen, och HD specificerar det inte närmare i domskälen.⁷²

HD:s minoritet var skiljaktig och stod för en annan, mer klassisk, syn på frågan om domstolsprövning av idrottsbeslut. Man framförde flera skäl som stöder synsättet på idrotten som en del av privatlivet som i princip inte lämpar sig för domstolsprövning p.g.a. idrottslivets ideella inriktning och personliga inslag i verksamheten. Minoriteten vidhöll undantagen från den princip som stadgades i och med Ringsjöfallet, men ansåg inte att den yrkesmässiga verksamheten i fallet var en tillräcklig anledning för att pröva tvisten materiellt. Man tillade även att majoritetens uppfattning innebar ett stort ingrepp i idrottsvärldens rätt att själv lösa sina tvister.

Med anledning av detta mål har Dotevall ansett att ärendetyperna vid rättslig överprövning kan delas in i två kategorier: dels *föreningsrättsliga angelägenheter*, där fall som t.ex. uteslutning av medlem ingår och där domstol av olika skäl har en begränsad möjlighet att överpröva beslut, och dels tvister av *avtalsrättslig natur* där domstol inte har denna begränsning.⁷³

⁷² Lindholm (2014), s. 98; Dotevall (2005), s. 40.

⁷³ Dotevall (2005), s. 38.

4.3 Överprövning av skiljeförfarande

I enlighet med vad som framgått ovan i avsnitt 3.3.1 kan påminnas att ett skiljeavtal fungerar som rättegångshinder vid allmän domstol. Det är emellertid inte något som i varje fall hindrar en domstol från att pröva frågor med anknytning till skiljeavtalet eller tvisten; ogiltighets- och klandertalan är som nämnts vanliga skäl till detta. Även i tvister med frågor som kan relateras till idrotten har domstolar i några fall prövat frågor trots att ett skiljeavtal förelegat mellan parterna.⁷⁴

Vad som kan sammanfattas om tillgänglig praxis är att domstol med hjälp av 36 § AvtL har prövat skäligheten av skiljeklausuler i föreningsstadgar samt även åsidosatt dem i vissa fall. Nämnas kan t.ex. NJA 1982 s. 853, där HD uttalade att en skiljeklausul som föreskriver att ett överorgan inom samma riksorganisation ska ha avgörande betydelse för sammansättningen av skiljenämnden, kan p.g.a. oskälighet mot den enskilde åsidosättas med hjälp av 36 § AvtL.⁷⁵ Skiljeklausuler i föreningsstadgar är alltså i sig inte att anse som oskäliga, utan deras giltighet beror i stället på om prövningen når upp till grundläggande rättssäkerhetskrav.⁷⁶ Även Arbetsdomstolen (AD) har vid några tillfällen haft att pröva skiljeavtals giltighet, då med anknytning till anställningsavtal mellan idrottsförening och enskild.⁷⁷ AD har angående frågan om skilda ekonomiska förutsättningar bl.a. uttalat att en skiljeklausul inte förlorar sin giltighet endast på den grunden att de ekonomiska förhållandena mellan parterna är för ojämna.⁷⁸ Det kan konstateras att idrottsrörelsens vida användning av skiljeklausuler i de olika

⁷⁴ Backman (2007), s. 76.

⁷⁵ Lindquist (1996/96), s. 484 f.

⁷⁶ Lindholm (2014), s. 101.

⁷⁷ Se bl.a. AD 1987 nr 165 och AD 1996 nr 61; Backman (2007), s. 78.

⁷⁸ Lindquist (1996/97), s. 478.

verksamheterna fått sin rättsliga legitimitet genom att LSF:s angivna krav samt grundläggande rättssäkerhetskrav efterföljts.⁷⁹

⁷⁹ Westberg (2012), s. 42; Lindholm (2014), s. 101.

5 Avslutning

I uppsatsens avslutande del behandlas i avsnitt 5.1 uppsatsens slutsatser till de i avsnitt 1.2 behandlade frågeställningarna. Avsnittet innehåller även en analys av gällande rättsläge och idrottsrörelsens autonomi. Mina personliga reflektioner följer i avsnitt 5.2.

5.1 Analys

Efter genomgången av praxis på området står det klart att en rättslig överprövning – formell och materiell – vid fall av en ideell förenings uteslutning av medlem, kan komma till stånd om något av följande rekvisit är uppfyllt:

- Om uteslutningen varit diskriminerande på grund av den uteslutnas ras, religion eller motsvarande omständighet, som får anses göra uteslutningen uppenbart otillbörlig.
- Om medlemskapet är av ekonomisk betydelse, t.ex. för den uteslutnas yrkesverksamhet.

Vad däremot gäller prövning av tävlingsärenden är rekvisiten för en domstolsprövning något annorlunda. När det kommer till tävlingsresultat som är förbundet med rättsverkningar, t.ex. prispengar, uttalade HD i NJA 2001 s. 511 att parten som anser sig vara förfördelad ska kunna driva ett civilrättsligt anspråk i allmän domstol. Hur frekvent denna möjlighet till rättslig överprövning faktiskt utnyttjas har dock inte framkommit av min utredning. Kravet för att rättslig överprövning i allmän domstol ska kunna ske är att den idrottsliga instansens bedömning måste anses stå i uppenbar strid med tävlingsreglerna. Som utgångspunkt ska såväl beslut under pågående tävling som efterhandsbedömningar respekteras, men den reella

möjligheten att få ett felaktigt *field-of-play*-beslut rättsligt överprövat måste sägas vara liten.

Dotevalls indelning av ärendetyperna vid rättslig överprövning i *föreningsrättsliga angelägenheter* och ärenden av *avtalsrättslig natur* förefaller vara en adekvat indelning av de olika riktningarna i HD:s prejudikat på detta område. Det är tydligt att domstolar är mer försiktiga vid prövning av mål med föreningsrättslig anknytning – där idrottsrörelsens autonomi får sägas vara relativt intakt – samtidigt som det kan sägas ha skett en viss begränsning av autonomi när det kommer till tvister av avtalsrättslig natur, såsom tävlingsärenden. En sådan uppdelning är därför nyttig att göra för att tydliggöra rådande praxis.

Det är svårare att få ett helhetsgrepp över den praxis som i dag råder i frågan om rättslig överprövning av skiljeförfarande i idrottsligt hänseende. Som utgångspunkt fungerar skiljeavtal som ett rättegångshinder vid allmän domstol. Domstolarna själva har som nämnts i avsnitt 3.3.2 inte heller någon egen rätt att döma över parternas tvist efter att ett skiljeavtal ogiltigförklarats. Om man vid en analys försöker hålla isär domstolarnas överprövning på formell respektive materiell grund blir därför inte heller domstolarnas prövningar av skiljeavtalens giltighet särskilt intressanta om målet är att utreda när en materiell överprövning kan ske. Däremot är rättsfallen som finns användbara för att bedöma när idrottens skiljeavtal är ogiltiga och därför kan prövas på formell grund. Det är dock inte tal om någon prövning av den ursprungliga tvisten, varför fallen från HD som gäller rättslig överprövning i avsaknad av skiljeavtal blir betydligt mer relevanta, åtminstone för denna uppsats.

De tvister med anknytning till idrott där det också föreligger ett skiljeavtal har vidare ofta fallit under arbetsrättens område. Ovan i avsnitt 4.3 har jag kort konstaterat vad som framgått av Arbetsdomstolens avgöranden om skiljeavtals skälighet, men eftersom arbetsrätt inte är något som varit fokus för denna uppsats kommer jag inte heller att närmare gå in på de intressanta

frågor som finns angående bl.a. skiljeklausuler i anställningsavtal. Det kan dock upprepas att den rättsliga legitimiteten för idrottens skiljeavtal erhållits till följd av att grundläggande rättssäkerhetskrav samt kraven i LSF respekterats.

I detta sammanhang både kan och bör rättssäkerheten för inblandade parter i idrottsmål diskuteras. Idrottens företrädare, såsom RF, har på senare tid arbetat för att förstärka rättssäkerheten för enskilda medlemmar och föreningar, så att anklagelser om jäv och liknande inte uppkommer. Men om det är oskäligt att näringsidkare i sina avtal med konsumenter föreskriver ett skiljeförfarande vid tvist, kan det då med självklarhet sägas att idrottens skiljeklausuler faller utanför detta spektrum och är skäliga? Detta är en fråga som förtjänar att lyftas och analyseras men som det inte finns något självklart svar på i nuläget. Det är inte heller det som min utredning har syftat till att klarlägga. I den internationella idrottsrörelsen har det dock inte varit ovanligt att bl.a. CAS varit utsatt för kritik just gällande enskildas rättssäkerhet. Det är naturligtvis inte omöjligt att en sådan kritik kan uppstå även i Sverige.

5.2 Personliga reflektioner

Den enligt min mening säkraste garantin för idrottsrörelsens fortsatta autonomi är det vida användandet av skiljeklausuler i avtal av olika slag. Så länge domstolarna inte i någon högre grad finner felaktigheter med skiljeklausulerna som återfinns i t.ex. stadgar och spelaravtal, kommer idrottsrörelsens autonomi att upprätthållas. Det är säkerligen även användandet av skiljeavtal som gör att antalet avgöranden från de allmänna domstolarna är så få att gränsen för idrottsrörelsens autonomi inte är så skarpt markerad som jag kanske skulle önska.

Vad kan då sägas om fördelarna och nackdelarna med rättsläget i dag, där idrottsrörelsens autonomi i högsta grad får anses påtaglig?

RF anför att idrottsrörelsen fått förtroendet att sköta idrotten med stöd av statliga och kommunala bidrag. Även om det givetvis finns starka skäl för detta, t.ex. det allmännas intresse av god folkhälsa och engagerade medborgare, kan rimligheten i detta ifrågasättas när det samtidigt är uppenbart att graden av rättsväsendets inblandning i idrottens tvister är ringa. Bidrag med skattemedel borde kanske leda till en större rättslig kontroll av vad som sker i den bidragstagande föreningen?

Ett av de skäl för idrottsrörelsens autonomi som enligt mig väger tungt är att det inom idrottens dömande instanser torde finnas en större kompetens gällande det tillämpliga regelverket än vad som är fallet inom de allmänna domstolarna, vars tvistlösning givetvis är betydligt mer vidsträckt. Detta förutsätter emellertid att instansernas prövningar är så rättssäkra som det kan krävas av dem.

Det bör i min mening göras en åtskillnad mellan olika idrottsliga ärendetyper, vilket också sker i dag. Jag håller med HD i att det är sällan som föreningsrättsliga beslut ska kunna bli fall för rättslig överprövning, åtminstone materiell sådan. Om t.ex. en uteslutning av medlem – ur en ideell förening med starka personliga inslag – blivit korrekt genomförd i formell mening, ser jag egentligen inte någon relevant rättslig anledning, utöver de som finns i dag, till att rättsväsendet ska befatta sig med en sådan tvist. Ett stort mått av självbestämmande ser jag som en viktig grund för ett starkt föreningsliv i samhället. Rör det sig däremot om ett medlemskap som för den enskilde är viktigt i framför allt ekonomiskt hänseende finns det desto större anledning att låta en tvisten bli materiellt prövad av allmän domstol. I sådana fall finns det uppenbara risker att den enskildes försörjning drabbas, vilket enligt mig bör väga tungt i bedömningen. Därför anser jag att den praxis som gäller i dag är tillräckligt tillfredsställande.

När det kommer till HD:s bedömning av överprövning av s.k. *field-of-play*-beslut håller jag, som en avslutande synpunkt, med om att de som

utgångspunkt bör hållas utanför rättslig överprövning. Tävlingsidrott handlar ofta om bedömningar som i de flesta fall måste ske omedelbart. Risken med att tillåta en överprövning av dessa beslut är att idrottens kärna och natur förlorar i värde, samtidigt som även domare och funktionärens position som rättskipare och ensamma beslutsfattare kan tappa i förtroende om de senare ändå kan överprövas. Fel kan självfallet begås, men måhända är detta en del av tjuvningen med idrotten; det handlar om mänskliga beslut som kan diskuteras länge efter ett evenemang. Det bör i min mening emellertid finnas en ventil som främjar överprövning av de mest flagranta felbesluten. Jag ser dock ingen anledning till varför inte idrottens egna nämnder är de som är mest kapabla och bäst lämpade att fatta sådana beslut. Jag tycker att det i så fall bör finnas ett krav på ett visst mått av godtycklighet i tävlingsdomarens beslut innan en sådan bedömning får komma till stånd. Men en ordning där t.ex. varje frispark ifrågasätts och överprövas är nog varken möjlig eller önskvärd.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

- Backman, Jyri, *Idrottsjuridik: en introduktion*, Idrottsforum.org, Malmö, 2007.
- Backman, Jyri, *Idrottsjuridisk rättsfallssamling: med kommentarer och lästips*, KFS i Lund, Lund, 2006.
- Beloff, Michael (red.), *Sports law*, 2. uppl., Hart, Oxford, 2012.
- Dotevall, Rolf, 'Avtalslagen tillämpning i idrottssammanhang – En kommentar till rättsfallet NJA 2001 s. 511', i: Flodgren, Boel (red.), *Avtalslagen 90 år: aktuell nordisk rättspraxis*, s. 35-40, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2005.
- Duval, Antoine, van Rompuy, Ben, 'Protecting athletes' right to a fair trial through EU competition law: The Pechstein case', i: Paulussen, Christophe, Takács, Tamara, Lazić, Vesna & Van Rompuy, Ben (red.), *Fundamental Rights in International and European Law Public and Private Law Perspectives*, s. 245-278, 1. uppl., TMC Asser Press, Haag, 2016.
- Erbsen, Allan, 'The substance and illusion of lex sportiva', i: Blackshaw, Ian, Stewart, Siekmann, Robert C. R. & Soek, Janwillem (red.), *The Court of Arbitration for Sport, 1984-2004*, s. 441-454, TMC Asser Press, Haag, 2006.
- Eriksson, Sten, *Idrottsrörelsen*, Göteborg, 1989.
- Foster, Ken, 'Lex sportiva and lex ludica: The Court of Arbitration for Sport's jurisprudence', i: Blackshaw, Ian, Stewart, Siekmann, Robert C.R. & Soek, Janwillem (red.), *The Court of Arbitration for Sport, 1984-2004*, s. 420-440, TMC Asser Press, Haag, 2006.
- Grayson, Edward, *Sport and the law*, 3. uppl., Butterworth, London, 2000.
- Halgreen, Lars, *European sports law: a comparative analysis of the European and American models of sport*, 2. uppl., Karnov Group, Köpenhamn, 2013.
- Hemström, Carl, 'Om gränserna för domstols överprövning av ideella

- föreningars uteslutningsbeslut', Juridisk Tidskrift 1990/91 s. 677-683.
- Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod', i: Korling, Fredric & Zamboni Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, s. 21-45, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013.
- Kvart, Johan & Olsson, Bengt, *Twistlösning genom skiljeförfarande: en handledning till lagen om skiljeförfarande*, 3. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012.
- Lindholm, Johan, *Idrottsjuridik*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2014.
- Lindquist, Björn, 'Idrottens skiljeklausuler', Juridisk Tidskrift 1996/97 s. 464-485.
- Malmsten, Krister, 'Konfliktlösning inom idrottsrörelsen', Svensk Juristtidning 1995 s. 497-509.
- Malmsten, Krister, 'Idrottsnorm som juridisk standard', Svensk Juristtidning 1997 s. 240-249.
- Nafziger, James, 'Lex sportiva and CAS', i: Blackshaw, Ian, Stewart, Siekmann, Robert C. R. & Soek, Janwillem (red.), *The Court of Arbitration for Sport, 1984-2004*, s. 409-419, TMC Asser Press, Haag, 2006.
- Sigeman, Tore, 'Anmälan av Carl Hemström, Uteslutning ur ideell förening', Svensk Juristtidning 1974 s. 295-302.
- Weatherill, Stephen, *European sports law: collected papers*, 2. uppl., T.M.C. Asser Press, Haag, 2014.
- Westberg, Peter, *Civilrättskipning*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012.

Källor

Idrottsligt material

RF, Det svenska föreningslivet,

<http://www.rf.se/Undermeny/RFochsvenskidrott/Detsvenskaforeningslivet/>, besökt 2016-05-18.

RF, Idrotten vill (2009),

http://www.rf.se/ImageVaultFiles/id_33077/cf_394/Idrotten_vill_-

- idrottens_id-program-.PDF, besökt 2016-05-18.
- RF, Reglemente för Riksidrottsförbundets skiljenämnd (2002),
http://iofl.idrottonline.se/ImageVaultFiles/id_850/cf_74/IdrottensSkiljen%C3%A4mndStadgar.pdf, besökt 2016-05-03.
- RF, RF och svensk idrott, <http://www.rf.se/Undermeny/RFochsvenskidrott/>,
besökt 2016-05-02.
- RF, Stadgar (2015),
http://www.rf.se/ImageVaultFiles/id_68650/cf_394/RFs_stadgar_2015.PDF, besökt 2016-05-03.
- SvFF, Analys av Allsvenskans ekonomi 2015,
<http://fogis.se/arkiv/startside/2016/05/analys-av-allsvenskans-ekonomi-2015/>, besökt 2016-05-05.
- SvFF, Att överklaga ett beslut, <http://fogis.se/tavling/namnder-och-kommitteer/disciplinnamnden/att-overklaga-ett-beslut/>, besökt 2016-05-04.
- SvFF, Fotbollen i Sverige, <http://fogis.se/om-svff/>, besökt 2016-05-05.
- SvFF, Stadgar,
http://d01.fogis.se/svenskfotboll.se/ImageVault/Images/id_89589/scope_0/ImageVaultHandler.aspx160323085337-uj, besökt 2016-05-03.

Övriga elektroniska källor

- Chappelet, Jean-Loup, *Autonomy of sport in Europe*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2010. Tillgänglig som PDF på
<http://www.coe.int/t/DG4/EPAS/resources/6720-0-ID8704-Autonomy%20of%20sport%20assemble.pdf>, besökt 2016-05-18.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1982 s. 853

NJA 1990 s. 687

NJA 1994 s. 194

NJA 1998 s. 717

NJA 2001 s. 511

Hovrätterna

RH 1997:111

Arbetsdomstolen

AD 1987 nr 165

AD 1996 nr 61